

Jean - Michel WAGRET : «**Brevets d'Invention et Propriété Industrielle**», Que sais-je ? No : 1143, Presses Universitaires de France, Paris 1964, s. 128.

Yazar, «İhtira Beratları ve Sınâî Mülkiyet» isimindeki kitabına bir «Giriş» ile başlamakta ve açıklamalarını iki bölümde toplamaktadır. Birinci bölüm «ihtira beratları» na, ikinci bölüm ise «fabrika markaları ve sınâî modeller» e tahsis edilmiştir.

Yazar «Giriş» bölümünde, «sınâî mülkiyet» kavramı üzerinde durmaktadır. Yazara göre, sınâî mülkiyet şu üç ekonomik konuyu kapsamakta olan bir **ticaret hukuku** branşıdır : İhtira beratları, markalar ve sınâî modeller. Hukukla ve teknikle ilgili bir saha olan sınâî mülkiyet, az sayıda hukukçu ve uzmanın üzerinde çalıştığı bir alandır. Günlük hayata sıkı bir şekilde bağlı olduğu gibi, sınâî tesislerin faaliyetleri ve ekonomik gelişmeleri ile de yakından ilgilidir. Sınâî mülkiyet, ekonomik rekabette, müstahsilin elinde çok güçlü bir silâhtır ve işletme stratejisinin hazırlanmasında birinci plânda yer alır (s. 5).

Yazar giriş bölümünü üç kısma ayırmış bulunmaktadır. Birinci kısımda «Sınâî mülkiyet teorisi» ele alınmaktadır. Yazara göre, büyük sınâî gelişmenin sonucunda ortaya çıkmış olan sınâî mülkiyet hukuku sağlam bir doktrine sahip değildir; zira bu disiplin yeter derecede bir homojenlik arz etmemektedir (s. 6). Sınâî mülkiyette söz konusu olan belgelerin hukukî mahiyetleri de münakaşalıdır. Bazı kimseler burada bir «mülkiyet hakkı» ndan; bazıları da bir «**orijinal hak**» tan bahsetmektedirler. Roubier'ye göre ise «**müşteri hakkı**» söz konusudur (s. 6 - 7). Yazar ise sınâî mülkiyete ilişkin belgeleri bir «**ekonomik imtiyaz**» olarak vasıflandırmaktadır (s. 7). Bu bölümün ikinci kısmı «Sınâî mülkiyetin tarihi» ne ayrılmıştır. Üçüncü kısımda «Milletlerarası gelişmeler» incelenmekte, özellikle sınâî mülkiyete ilişkin andlaşmalar belirtilmektedir. Yazara göre, Sınâî Mülkiyetin Korunması Hakkındaki 1883 Paris Andlaşmasında sonradan yapılan değişiklikler esaslı değildir. Bunun sebebini; ihtira beratının, mucide, kamusal güç tarafından verilmiş bir imtiyaz olmasında, doğrudan doğruya millî egemenliği ilgilendirmesinde ve ülkenin ekonomik gelişmesine sıkı bir şekilde bağlı olmasında aramak gerekir (s. 11).

Kitabın birinci bölümü ise altı kısma ayrılmıştır. Yazar, birin-

ci kısımda «Berata bağlanabilmesi mümkün olan ihtiralar» (l'invention brevetable) üzerinde durmaktadır. Yazara göre, Fransız hukukunda bir ihtiran berata bağlanabilmesi için şu iki şart gerekli ve yeterlidir: **Yenilik** (nouveau) ve **sınaî sonuç** (résultat industriel). Bu iki şarta bazı memleketlerde bir üçüncüsü eklenir ki, o da **icat derecesi** (niveau inventif)'dir (s. 13). Yazar birinci kısmını işte bu şartların açıklanmasına tahsis etmiştir.

Birinci başlığı teşkil eden «İhtiranın yeniliği» ismi altında; «Yenilik şartları», «Yeniliğin konusu» ele alınmaktadır (s. 13 - 20). Yazara göre, berata bağlanması arzulanan ihtiranın **yeniliği mefruzdur**. Bu bakımdan berata itiraz eden kimselerin ihtiran yeni olmadığını isbat etmeleri gerekir. İhtiran yeni olmadığı muhtelif yollarla ispatlanabilir. Bir kere, malikin berat almak üzere müracaatından önce ihtiran bilinmekte olduğunu gösteren belgelere başvurmak mümkündür. Sonra, ihtiran vakitsiz ifşasının -yani berat almak için yapılan müracaattan önce- isbatı da aynı sonucu doğurur. Nihayet, daha önce bir başkasının berat almak üzere müracaatı halinde, yenilik vasfı ortadan kalkmış olur. Yazar, ayrıca, söz konusu şartları öteki memleketler bakımından da araştırmaktadır (s. 13 - 16). Yeniliğin konusuna gelince; Yazar, ihtira beratlarına ilişkin olan Fransız kanununda berata bağlanması mümkün üç türlü ihtiranın sayılmakta olduğunu, bunlara mahkemelerce bir dördüncünün daha eklendiğini belirtmektedir: Yeni mamûl (produit nouveau), yeni araç (moyen nouveau), bilinmekte olan bir aracın yeni bir şekilde uygulanması (application nouvelle de moyen connu) ve bilinmekte olan araçların yeni bir şekilde birleştirilmesi (combinaison nouvelle de moyens connus) (s. 16 - 20).

İkinci başlık «İhtiran sınaî karakteri» ismini taşımaktadır (s. 20 - 23). Yazar önce sınaî sonucun önemi üzerinde durmakta ve sınaî teriminin burada çok geniş bir anlam taşımakta olduğunu kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yazar, ayrıca, sınaî karakteri bulunmayan icatlara misaller de vermektedir.

Üçüncü başlık altında «icat derecesi» ne ilişkin meseleler ele alınmaktadır. Yazara göre, birçok memleket, beratı ancak belli bir icat derecesinin söz konusu olduğu teknik yenilikler için kabul etmektedir. Meselâ Amerika'da «dâhice sezgi» üzerinde durulmak-

tadır. İskandinavlar ihtirâm «bilinen bir tekniğe açık bir tarzda bağlı olmaması» gereğini kabul etmektedirler (s. 23 - 26).

İkinci kısım «İhtira beratının alınması» na tahsis edilmiştir. Yazar, bu kısmını üçe ayırmaktadır : 1 — Kimler berat talebinde bulunabilir; 2 — Tevdi (dépôt) için gerekli hususlar; 3 — Beratın verilmesi (s. 27 - 37).

Yazar, berat talebinde bulunabilecekleri bizzat mucit (inventeur) ya da mucidi istihdam eden işletme olarak belirttikten sonra; bu mefhumlar üzerinde durmaktadır. İkinci durum için «hizmetten doğan ihtira» (invention de service); «tesadüfî ihtira» (invention occasionnelle) ve «serbest ihtira» (invention libre) olarak üçlü bir ayırım yapılmakta ve bunlara göre bir sonuca ulaşılmaktadır.

Yazar tevdi (dépôt) için gerekli olan hususları da saymakta (s. 29 - 31) ve tevdi'in yapıldığı yer (Millî Sinaî Mülkiyet Enstitüsü : L'Institut national de la Propriété Industrielle) hakkında bazı açıklamalarda bulunmaktadır (s. 29 - 33). Beratın verilmesine ilişkin olan hususlar ise ayrı bir başlık altında incelenmektedir. Bu kısımda özellikle tevdi edilen belgelerin incelenmesi, beratın ilânı ile devamının sağlanması ve ilâçlara ilişkin olan özel berat usulü üzerinde durulmaktadır (s. 33 - 37).

Üçüncü kısımda «Beratın İşletilmesi» (l'exploitation du brevet) hakkında bilgi verilmektedir (s. 38 - 46). Bu başlığın kapsadığı konular ise şunlardır: Beratları işletme mecburiyeti, işletmeye ilişkin mukaveleler ve millî savunmayı ilgilendiren ihtiralar için kabul edilmiş olan özel rejim. İşletmeye ilişkin mukaveleler bölümünde özellikle beratlar üzerindeki ticarî ve sınaî nitelikteki görüşmeler (négociation du brevet), beratların devri (cession du brevet), lisans mukaveleleri ile antimonopolist mevzuat ele alınmaktadır.

Dördüncü kısmın konusu «Beratların Korunması» dır (s. 47 - 55). Burada özellikle «taklit» üzerinde durulmakta ve «taklidi hasıl eden olaylar», «taklidin teknik bakımdan araştırılması», «taklit fiilinde icraî takibat», «müeyyideler» ve «taklit fiillerinin önlenmesi» ele alınmaktadır. Yazara göre, duruşmaların fazla uzun sürmesi, büyük masrafları gerektirmesi, ekzpertiz raporlarının sıhhatli olmaması ciddî mahzurlar tevliid etmektedir.

Beşinci kısım «Milletlerarası Himaye» ye ayrılmıştır (s. 56 - 63). Burada önce «ihtira beratlarının millî karakteri» incelenmekte ve daha sonra «beratlara ilişkin yabancı mevzuat» ele alınmaktadır. Üçüncü başlıkta «milletlerarası mevzuat» üzerinde durulmakta ve akdedilen milletlerarası andlaşmalar sayesinde millî beratların bağımsızlığından doğacak çatışmalara bir ölçüde çare bulunabileceği belirtilmektedir (s. 60 - 61). Nihayet «beratlara ilişkin milletlerarası projeler» e de temas edilmiş bulunmaktadır (s. 61 - 63).

Beratlar konusundaki son kısım «İhtira beratları ekonomisi» (l'économie des brevets d'invention) ismini taşımaktadır. Yazara göre, «ihtira beratı bir diploma ya da ziyaretçilerin görmesi için duvara asılacak bir yarışma mükâfatı değildir. O, ekonomik savaşta kullanılacak hukukî bir silâhtır». Beratlar, her şeyden önce, «bilgi kaynağı» (source d'information) olarak kullanılırlar. Ayrıca piyasaya hâkim olmada aslî bir unsur teşkil ederler. Nihayet bir gelir kaynağı olarak mütalâa edilirler. Bu sayılan hususlar «İşletme seviyesindeki berat politikası» ismi altında, eserde, geniş bir şekilde incelenmektedir (s. 64 - 71). Yazar, beratların millî ekonomi içindeki yerini de ihmal etmemiş ve bu konuya ilişkin düşüncelerini «Millî ekonomide ihtira beratları» başlığı altında toplamıştır. Bu başlık altında ele alınan hususlar şunlardır. (s. 71 - 81) : 1— Yabancı menşeli beratların Fransız ekonomisini etkileri altına almaları; 2 — Ülkeler arasında berat mübadeleleri; 3 — Tediye muvazenesi ve beratlar. Yazara göre, son on seneden beri Fransa'da tescil edilen yabancı menşeli beratların sayısı, yerli beratların sayısına nazaran fazladır (s. 72 vd.). Öte yandan, yerli beratların ihracında bir artma olmasına rağmen, bu artma yabancı beratların Fransa'da tescillerine nazaran düşük bulunmaktadır (s. 75). Bir ülke, yabancıların o ülkede tescilini yaptırdığı beratlardan daha fazla sayıda beratın yabancı ülkelerde tescilini yaptırmış ise, o ülkenin ihracatçı bir ülke olduğundan bahsolunabilir (s. 76). Yazar, ihracatçı ülkelerin başında A. B. D. gelmekte olduğunu belirtmektedir. Zira, öteki ülkelerin A. B. D. bir berat tescil ettirmelerine mukabil, A. B. D. öteki ülkelerde beş tescil gerçekleştirmiş bulunmaktadır (s. 76). Yazara göre, bu üstünlüğün sebebini, A. B. D. beratlar konusunda güdülen aktif politikada aramak gerekir. Zira, Amerikan işletmelerinin büyüklükleri, bütçele-

rinden araştırmalar için büyük miktarlar ayırabilme imkânını vermektedir. Diğer bir sebep de, Amerikan berat ajanlarının hizmetleri bedellerinin çok yüksek olmasıdır (s. 76). Öte yandan, yazar tediye muvazenesindeki «sınaî mülkiyet gelirleri» kalemini özellikle Fransa bakımından ele almakta, ve özet olarak Őunları ifade etmektedir (s. 79 - 81) : Yabancı beratların Fransa'da tescil ettirilmesi sonucunda, 1962 yılı için, bu kalemde 300 milyon franktan fazla bir açık meydana çıkmıştır. Üstelik, lisanslar Fransa ekonomisine bir başka noktadan daha zararlı olmakta ve gelişmeyi engellemektedir. Bu lisanslar yalnızca Fransa için verilmekte olduğundan, ihracaat imkânını ortadan kaldırmaktadır. Nihayet, lisanslar Fransa ekonomisini teknik bakımdan tâbi hale getirmekte ve Fransa'yı yabancı teknoloji ve bilimlerin ithalâtçısı durumuna sokmaktadır.

Eserin «Fabrika Markaları ve Sınaî Modeller» başlığı taşımakta olan ikinci bölümü dört kısmı kapsamaktadır. Bunlardan ilk üçü fabrika markalarına sonucusu ise sınaî modellere ayrılmıştır.

Markalara ayrılan ilk kısım «Markaların seçimi» ne ilişkindir. Yazara göre, teorik olarak marka seçiminde bir sınır söz konusu değildir. Bununla beraber, her işletme, markasının, mamûlün kalite ve üstünlüklerini göstermesini ister; yahut, hiç olmazsa kolayca akılda kalabilecek ve kulakta herhangi bir menfî tesir bırakmayacak bir isim arar. Fakat marka seçiminde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar daha mevcuttur. Bir marka seçmeden önce, markanın **geçerliğinden** ve **daha önce bir hakkın doğmamış olduğundan** emin olmak gerekir (s. 85). Bu kısımda ilk olarak «Markanın geçerliği» ele alınmaktadır (s. 85 - 90). Yazar, markanın tanımını yaptıktan sonra, bu tanımdaki unsurlar üzerinde durmaktadır. Buna göre, «marka bir işarettir». Bu işaret muhtelif Őekillerde olabilir : Meselâ bir **isim, rakam, amblem** olabileceği gibi, **renk birleşimleri** de söz konusu olabilir (s. 86 - 87). Sonra işaret **ayırđedici** bir nitelik taşımalı, başka bir deyimle **orijinal** olmalıdır (s. 80 - 87). Nihayet ayırđedici işaret mamûlleri tefrik etmelidir (s. 90). İlk kısımda üzerinde durulan diğer bir husus da «yeniliğin araştırılması»dır (s. 90 - 91). Bu araştırmanın amacı, daha önce bir Őahsın ya da bir işletmenin bu işaret ya da benzeri üzerinde bir hak iktisap etmiş olup olmadığını tesbittir.

İkinci kısım «Markaların korunması» ismini taşımaktadır. Bu kısımda başlıca iki husus üzerinde durulmaktadır. Söz konusu konulardan ilki, «Markanın tescili» dir. Yazar bu kısma «Tescilin sonuçları» nı izahla girmekte (s. 94) ve daha sonra tanınmış markalar (s. 94) ve koruyucu markalar (s. 95) hakkında özlü bilgi vermektedir. Yazar daha sonra «Tescil işlemi» ni ele almaktadır (s. 96 - 97). Bu kısmın çok önemli olan ikinci başlığı «taklit» e ayrılmış bulunmakta ve taklit fiili ve dâvası hakkındaki bilgileri kapsamaktadır (s. 97 - 105). Yazara göre, taklit fiili ticarî hayatla beraber doğmuştur. İlk çağdan beri Latium ve Campanie'nin şarap müstahsilleri, şarap kapları üzerine isimlerini koymakta fakat bazı yabancı tâcirler bu yazıları taklit etmekte; taklit pek iyi bir şekilde gerçekleşmese de, okuma yazma bilmeyenlerin şarapların menşei hakkında yanlışlarına sebep olmaktadır. Fransa'daki taşra örf ve âdetleri ve eski hukukun şârihleri, esnaf tarafından mamûller üzerine konulan markaların taklidini suç telâkki ediyorlardı (s. 97).

Markalara ilişkin son kısım «Fabrika markalarının Milletlerarası korunması» başlığı altında kaleme alınmış olup, bu kısımda önce «Himayenin millî karakteri» ne temas edilmekte (s. 106 - 107) ve milletlerarası himayenin önemi belirtilmeğe çalışılmaktadır. İkinci olarak «Markalara ilişkin yabancı mevzuat» üzerinde durulmakta ve bu ülkelerin bazı konulardaki hükümlerine temas edilmektedir (meselâ önceden tetkik usulü olup olmadığı; koruma müddetleri gibi) (s. 107 - 111). Nihayet «Markaların milletlerarası korunması» inceleme konusu yapılmaktadır (s. 111 - 113).

Eserin son kısmı «Sinaî model ve resimler» e ayrılmıştır. «Modelin geçerlik şartları ve tanımı», bu kısmın ilk konusunu teşkil etmektedir. Yazara göre, model «herhangi bir şeye verilmiş olan yeni bir biçim» dir (s. 115). Modelin geçerli olması için iki şart gerekmektedir ki, bunlar «yenilik» (nouveauté) (s. 115 - 116) ve «yeniğin şekli (formelle) olmasıdır» (s. 116 - 118). İkinci başlık altında «Sinaî modellerin himayesinin kanunî şartları» inceleme konusu yapılmaktadır (s. 118 - 122). Yazar bu başlık altında sırası ile şu hususları ele almaktadır : 1 — Edebî ve artistik eserler hakkındaki kanun; 2 — Tescil edilmiş modeller; 3 — Süs eşyası, ayakkabı, giyim sanayiinde yaratılan eserler hakkındaki kanun; 4 — Hak-

sız rekabeti önleyen 2 Temmuz 1963 tarihli kanun; 5 — Taklitçiler aleyhine yapılacak icraî takibat. Nihayet son olarak «Sınaî modellerin yabancı memleketlerde himayesi» ele alınmaktadır. Burada birçok ülkedeki duruma kısaca temas edilmiş bulunmaktadır.

Eserin sonuna ihtira beratları, markalar ve sınaî modellere ilişkin kısa bir bibliyografya eklenmiştir.

Doç. Dr. Akar ÖÇAL